

Anmeldelser

Natur, fugle og fuglefolk

Lorenz Ferdinand. Erindringer om en brydningstid for fugle og naturbevarelse. 224 sider, over 100 illustrationer i farve og s/h (især forfatterens fotografier, samt tegninger og akvareller af Jens Gregersen), hft. Rhodos, København, 1993. Pris kr. 175.

Så foreligger den – erindringsbogen, som Lorenz Ferdinand (LF) begyndte at bakse med, da han i 1988 efter eget ønske gik af som formand for DOF efter en 18-årig begivenhedsrig periode.

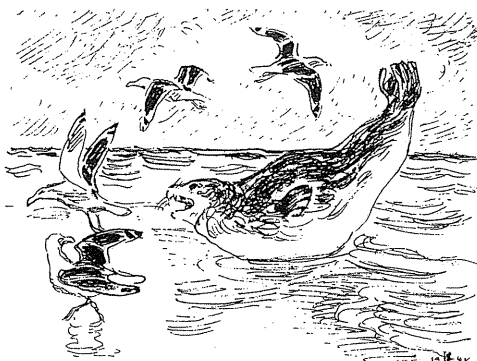
Allerede ved første gennembladrning fornemmer man, at her opridses et handlingsmættet og stærkt facetteret livsforløb. Dette indtryk forstærkes af den stramme opdeling i 38 kapitler samt forord og epilog, hvilket kan virke overvældende.

Bogens næsten ødsle brug af illustrationer mildner den noget rapport-agtige form. Illustrationerne spænder fra LFs egne farvefotos af landskaber og fugle og Jens Gregersens akvareller til sort-hvide erindringsbilleder og portrætfotos. Dertil kommer vignetter af Jens Gregersen samt f.eks. et par Bo Bojesen tegninger fra Politiken og flere arkivfotos fra DOF. Layout (ved Michael Malling) samt redigering af billedtekster virker omhyggeligt gennemført. Kun et enkelt farvefoto fra DOFs havørneekspedition til Grønland i 1972 virker fejlplaceret inde i afsnittet om *Afvandingen af vådområder og heder*.

Bogens kapitler er af vidt forskellig længde. *Gymnasieårene* klares på én side (!), mens der bruges megen plads på Galathea og Noona Dan ekspeditionerne. Det samme gælder kapitlet om LFs ansættelse i Kulturministeriet (senere Miljøministeriet) som "offentlig freder". Og det er næppe tilfældigt, at netop disse tre kapitler er blevet så tykke. For en nøgle til LFs virke er vel, at han – bl.a. som følge af sin på mange måder begunstigede familiemæssige baggrund – fik særlige forudsætninger for at blive den grænseoverskridende pioner, ude på ekspeditioner såvel som i centraladministrationens korridorer. Trangen til at gå nye veje gjorde, at ældre medlemmer af DOFs hovedbestyrelse i slutningen af 1960'erne gerne betragtede ham som en uforudsigelig enfant terrible, mens vi unge så ham som en ildsjæl og inspirator.

I erindringerne har LF dog underkastet sig en betydelig grad af disciplin, både i indhold og form. Flere kapitler har karakter af partsindlæg, der kunne være forfattet af en embedsmand. Andre steder, f.eks. i beskrivelsen af *Sommerferier i Vestjylland*, har sproget en mere afslappet kvalitet. Men overalt bemærkes LFs vågne og præcise iagttagelsesevne over for det, der er nyt og anderledes.

Bogen fokuserer naturligt nok på LFs eget virke og de organisationer, sager og personer, han har haft berøring med. I beskrivelsen og vurderingen af hans egen indsats

som igangsætter er teksten generelt holdt i beskedne vendinger. Et godt eksempel er kapitlet om *Lokalitetsregistrering*. Da LF omkring 1965 startede arbejdet med at beskrive fuglelokaliteter, var det nemlig langtfra nogen selvfølge hos fagzoologer, at man burde foretage en landskabsanalyse ved at splitte landet op i fuglelokaliteter. Flere modstandere fastholdt stædigt, at man i stedet skulle prioritere arbejdet med på landsplan at registrere fuglenes udbredelse og bestandsstørrelser.

Når man ved, at den skriftlige form aldrig er faldet LF let, må man med så meget større beundring respektere, at han gang på gang har kastet sig ud i store skriftlige opgaver, også i bogform. I den proces har det altid været en del af hans styrke, at han har formået at knytte talentfulde hjælpere og rådgivere til sig, når teksten skulle afrundes og redigeres til færdig form. Efter læsning af denne bog kan man dog ikke frigøre sig for den fornemmelse, at hjælperne denne gang har gjort arbejdet lidt for godt. Man fornemmer, at manuskriptet undervejs har mistet noget af det personlige præg og den stærkt engagerede, næsten tankepringende stil, som er så typisk for LF. Måske er der også – i forhold til det oprindelige manuskript – givet færre eksempler på de dramatiske vurderinger og medrivende visioner, hvormed forfatteren som samfundsborger og foreningsmand gennem en menneskealder kritiserede, provokerede, inspirerede og agerede på den danske natur-scene.

Bagi rummer bogen et halvt hundrede nummererede noter og litteraturhenvisninger, hvortil der henvises i teksten. Et afsluttende navne- og sagregister nævner ca 170 afdøde og nulevende personer, hvoraf enkelte er omtalt mere indgående inde i bogen. Det gælder f.eks. Finn Salomonsen, William Horsten og Thorvald Frølich.

Bogen har sin særlige værdi som dokumentation og analyse af den naturpolitiske udvikling i sidste halvdel af 1900-tallet. For DOFs medlemmer giver den desuden en værdifuld baggrund for foreningens seneste udvikling og nuværende målsætning. Bogen er grundigt redigeret og rummer øjensynligt kun ganske få fejl og unøjagtigheder. Støtten fra Aage V. Jensens Fonde har medvirket til, at udsalgsprisen – det flotte udstyr taget i betragtning – er blevet overkommelig for alle de læsere, bogen fortjener.

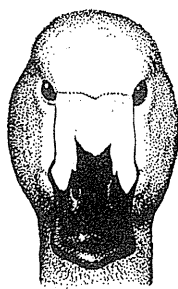
Poul Hald-Mortensen

Bird census techniques

Colin J. Bibby, Neil D. Burgess & David A. Hill. 257 sider, talrige figurer, indb. Udgivet for BTO og RSPB af Academic Press, London, 1992. Pris kr. 295 i DOF-Salg.

Nordeuropæiske ornitologer har længe været utroligt gode til at optælle fugle, og mange deltager regelmæssigt i koordinerede optællings-programmer. Feltornitologer med ønske om at starte undersøgelser har imidlertid manglet en grundig gennemgang af metoderne, omend Skov- og Naturstyrelsen for et par år siden udgav en kort oversigt på dansk. Men med den her omtalte bog foreligger der nu en uhyre grundig vejledning i stort set alle de standardiserede registreringsformer, som benyttes i forbindelse med fugle.

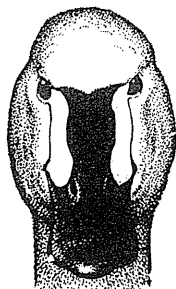
Naturally 'marked' birds.

'Yellowneb'
Bewick's

'Pennyface'
Bewick's

'Darky'
Bewick's

Forfatterne øser af egne erfaringer høstet under detaljerede undersøgelser og store overvågningsprogrammer for BirdLife, RSPB og BTO i Storbritannien. Deres arbejde har generelt været rettet mod naturbeskyttelse, hvilket i høj grad præger bogen, som stærkt understreger nødvendigheden af et klart formål med undersøgelsen/optællingen. Kun derved kan den metode vælges, som med størst sikkerhed kan besvare de stillede spørgsmål. Tilfældige optællinger er sjældent af stor værdi.

Der gives en god oversigt over de væsentligste typer fejlkilder samt anvisninger på hvordan man bedst reducerer støj i resultaterne. Efter disse generelle afsnit

føres brugeren gennem de gængse registreringsformer: kortlægning af yngleterritorier, linietranssekter, punktælling, fangst/genfangst – alle med fyldige beskrivelser af af anvendelsesområde og forudsætninger.

Der er opfundet et væld af metoder tilpasset optælling af bestemte arter eller grupper af fugle. Dette felt er så omfattende, at der ikke er blevet plads til en detaljeret omtale af alle de specifikke metoder. For eksempel behandles optælling af rovfugle i yngle- og træktid i ret generelle vendinger på blot 1 1/2 side. Dette og andre tilsvarende forsøg på at favne det hele har gjort kapitlet om optælling af specielle grupper til bogens svageste.

Afsnittet om kolonirugende eller flok-optrædende arter er til gengæld fuldt af gode tips. Bl.a. får vi at vide hvordan man relativt enkelt omsætter antallet af opflyvende individer til antal ynglepar i ternekolonier, afhængigt af på hvilket stadium i yngletiden de besøges. Hvis metoden vandt vid udbredelse, ville den kunne øge informationsværdien af optællinger og samtidig reducere graden af forstyrrelse forbundet med feltarbejdet.

Fugleregistreringer stiger betydeligt i værdi, hvis de ledsages af oplysninger om habitat-tilstand m.v. Også hertil kræves standardiserede metoder, som det afsluttende kapitel giver gode råd om.

Bogens noget tørre emne er præsenteret enkelt og indbydende, med talrige emne-bokse med tips, beregnings-eksempler og praktiske opskrifter. En lærerig figur viser, hvor forskelligt observatører kan vurdere antallet af fugle i en flok: 11 bud på en flok med 80 individer varierede mellem 98% og 132% af den korrekte værdi; for en flok på 3000 fugle var variationen 22-110%.

Dette er en bog for både den professionelle og den seriøse amatør. Og nu er der ikke længere nogen nem undskyldning for dårligt planlagte undersøgelser.

Knud Falk

Die Vögel Baden-Württembergs

J. Hölzinger (red.). Band 1: Gefährdung und Schutz. Bind 1 består af 3 dele, ialt 1796 sider, 344 farvefotos og 1116 s/h fotos, figurer, kort og 301 tabeller samt transparente overlays, indb. Ulmer, Karlsruhe, 1987. Pris DM 128.

Dette er ikke en almindelig håndbog over fuglelivet i den sydtyske delstat Baden-Württemberg. Dens formål er snarere at tage pulsen på delstatens naturområder ved anvendelse af fuglene som indikatorer. Samtidig lever værket op til alle klicheer om tysk grundighed, og over 500 videnskabelige medarbejdere har medvirket ved tilblivelsen.

Efter planen vil der komme 7 bind i alt. Det første, som anmeldes her, handler navnlig om naturbeskyttelse. Første del behandler forskellige forhold af betydning for fuglelivet, f.eks. skovdød, pesticider, tungmetaller, handel med vilde fugle etc. Detaljeringsgraden er imponerende. Således ofres ikke mindre end 23 sider på emnet *højspændingsledninger*, med grundige beskrivelser af de

for fuglene mest hensigtsmæssige konstruktioner. Desuden findes en såkaldt "rødliste" og en gennemgang af delstatens habitater og deres betydning for fuglelivet.

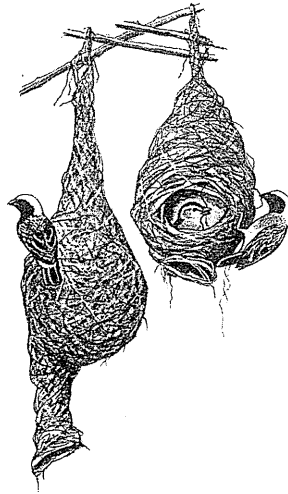
I anden del beskrives 117 fuglearter, der regnes for truede i Baden-Württemberg, med traditionelle afsnit om udbredelse, bestandsudvikling, habitatkrav, fredningsstatus og forslag til hjælpeprogrammer. Her kan man bl.a. læse, at Toppet Lappedykker forfølges i Bodensøen pga. påståede skader på fiskeriet; og at "kun" 3% af alle vandrefalkere plyndres af falkonerer takket være at næsten alle rederne overvåges. Forfatterne mener, at plyndringerne ville stige til 30%, hvis overvågningen blev indstillet. Det er tankevækkende i tider hvor nogle påstår, at tyverier fra rovfuglere og illegal handel med rovfugle kun er fantasifostre opstået i DOF.

Tredje del omhandler ornitologiens historie i Baden-Württemberg, og gennemgår retsgrundlaget for naturbeskyttelsen fra det femtende århundrede til i dag.

De kommende bind vil bl.a. omhandle fuglenes træk, ynglebiologi og fødevalg.

Dette er ikke et værk man stikker i lommen når man skal på fugletur i Tyskland. Men det er et oplagt referencelværk, hvis man beskæftiger sig med naturbeskyttelse og -forvaltning, da mange af de behandlede problemer også er aktuelle herhjemme.

Kim Diget Christensen

bitater. Specielt gennemgangen af fuglenes dragter er sparsom og fjører stort set intet til det, der fremgår af plancherne; der er generelt en del luft på siderne, som kunne være brugt på fyldigere beskrivelser.

Bogen er forsynet med en række nyttige appendikser, som i skemaform angiver forekomsten af endemiske og truede arter, af landfugle på en række mindre øer, af alpine arter på Borneo, samt en liste over arter, der forekommer i Vestmalaysia, men ikke på de store Sunda-øer.

MacKinnon har valgt at følge nomenklaturen fra Sibley og Monroe's *Distribution and Taxonomy of the Birds of the World* (1990). Han har dog ikke taget skridtet fuldt ud, idet rækkefølgen af familier er den traditionelle. I bogens forord begrundes denne inkonsekvens med, at det gør det nemmere for folk med kendskab til områdets fugle at finde rundt i bogen. Men der vil stadig være en række nye navne at lære, både engelske og videnskabelige. Og i en del tilfælde er "traditionelle" arter blevet splittet op på to, så man kan redde sig nogle "skrivebordskrydser".

Trods de nævnte mangler, som muligvis kan udbedres til en senere udgave, er der tale om en bog, der vil være helt uundværlig i felten, og som uden tvivl vil få stor udbredelse.

Torben Lund

A Field Guide to the Birds of Borneo, Sumatra, Java and Bali

John MacKinnon & Karen Phillipps. 491 sider, 88 farveplancher, indb. Oxford University Press, Oxford, 1993. Pris kr. 360 i DOF-Salg.

Denne nye felthåndbog omhandler alle de fugle der forekommer på de store Sunda-øer i Sydøstasien. Det drejer sig om Borneo, Sumatra, Java, Bali og en række mindre øer, der alle bio-geografisk hører sammen.

Forfatteren er John MacKinnon, der i tyve år har arbejdet med naturbeskyttelse i Asien, og som for et par år siden udgav en felthåndbog for Java og Bali – en bog med ikke særlig fremragende illustrationer. Det råder den nye udgivelse i høj grad bod på. Den er illustreret af Karen Phillipps, som tidligere har leveret plancher til bl.a. *Mammals of Borneo* og *Birds of Hong Kong*, og gennemgående er hun sluppet godt fra opgaven. Tegningerne er måske lidt skematiske og ikke så levende som man er blevet forvænt med i mange nyere felthåndbøger, men til bestemmelsesbrug fungerer de fint. For en række arters vedkommende er det tilmed de eneste rimelige illustrationer der findes udgivet.

Bogen er opdelt i en række udmærkede indledningsafsnit: en generel introduktion til regionen, biogeografi, naturbeskyttelse og et kort afsnit om hvor og hvornår man har chance for at se hvad. Herefter følger de 88 farveplancher med alle arter, der forekommer i området. De efterfølgende noget kortfattede artsbeskrivelser dækker udseende, stemme, global og lokal udbredelse samt ha-

Hong Kong Bird Report 1991

Verity Picken (red.). 204 sider illustreret, 46 farvefotos, enkelte farveplancher, stregtegninger og tabeller, hft. Hong Kong Bird Watching Society. Pris £ 10,75 incl. forsendelse fra S. Anstruther, Barlington Estate 1, Petworth, West Sussex GU28 0LG, England.

For folk med hang til Asiens fugle er det en fornøjelse at åbne årets Hong Kong Bird Report, og 1991-udgaven lever fuldt op til de høje forventninger, man efterhånden stiller til publikationen.

Omkring en tredjedel af siderne bruges på en gennemgang af årets fugle. Afsnittet kan fint bruges til at planlægge et besøg i dette fuglerige og særdeles let tilgængelige område.

To korte afsnit behandler ynglefugleoptællinger i Tai Po Kau skoven og vinterfugletællinger i hele området. Hong Kongs små naturområder er hårdt belastede: containerdepoter, bilkirkegårde og byggeaffald ødelægger mere og mere vegetation i New Territories, mens anlægsarbejder, forurening og menneskelige forstyrrelser fortsat forringer Deep Bay's kystområder. Hvis denne udvikling ikke standses, vil det med tiden blive temmelig meningsløst alene at bevare Mai Po sumpene (Ramsar-område). Der er desværre ingen grund til at tro, at miljøbeskyttelse vil blive opprioriteret, når Folkerepublikken overtager Hong Kong fra briterne i 1997.

Den mest opsigtsvækkende del er en 45 sider lang artikel om feltbestemmelse af de syv asiatiske rørsangere illustreret med 30 glimrende farvefotos samt farveplancher af Alan Harris. Foruden felt- og i-hånden-bestemmelse gennemgås status og udbredelse. For feltbissere og ringmærkere vil det alene være grund nok til at købe denne publikation.

Sidst i rapporten findes retningslinier for ansøgning om adgangstilladelse til Mai Po reservatet samt en Membership Application Form til Hong Kong Bird Watching Society. Den skal undertegnede hermed på det varmeste anbefale at man anvender.

En yderligere appetitvækker til Hong Kongs fugleliv findes i Ray Tipper's artikel *Waders in Hong Kong* i *British Birds*, maj 1993.

Jesper Hornskov

Ecology and behaviour of the Lanner Falcon

G. Leonardi, A. Longo & G. Corpina. 171 sider, talrige figurer, stregtegninger og s/h fotos, hft. Catania, 1992. Pris ca ITL 35 000 hos forfatterne, Via Santangolo Fulci 28, 95127, Catania, Italien.

I modsætning til Vandrefalken, som har været genstand for en umådelig forskningsaktivitet, er Lannerfalkens

økologi og status ringe kendt, hvilket har inspireret tre italienere til denne udgivelse.

Bag den lidt pompøse titel gemmer sig en ret beskednen tryksag udgivet på eget forlag. Trods det lidt ubehjælpelige sprog (der nogle steder udvikler sig til det rene vrøvl) er der tale om en udmærket sammenfatning af oplysninger hentet fra en mangfoldighed af kilder. Mest interessant er nok udbredelseskortene, der ledsages af en kort status for hvert land, hvor arten optræder.

Forfatterne kommer iverigtigt vidt omkring, og berører bl.a. racer, biometri, fødevalg (et af de bedre afsnit), og redevalg.

For den rejsende er denne bog af nogen interesse; udpræget rovfugleinteresserede vil især finde referencelisten nyttig.

Knud Falk

Great Auk Islands

Tim Birkhead. A field biologist in the Arctic. 275 sider, 8 farveplancher, talrige s/h fotos, figurer og vignetter, indb. T. & A. D. Poyser, London, 1993. Pris kr. 285 i DOF-Salg.

Tim Birkhead har begået en velskrevet og nydelig bog om alkefugle og alkefugleforskning i Newfoundland, Labrador og arktisk Canada – og om at være feltbiolog og arbejde sådanne steder. Bogen giver et godt indblik især i lomviernes liv, indeholder en del filosofien om videnskabsmandens arbejde, fortæller om glæden og genvordighederne ved at arbejde på stormomsuste, fedtede fuglefjelde: om problemer med is, isbjørne, dårlige telte (selvom man må konstatere at alkefugleforskningen i Canada har langt bedre forhold end i Danmark og Grønland) og fugleopper. Og om glæden, når tågen endelig letter efter 14 dages ærtesuppe, når man opdager at ens holdkammerat alligevel ikke blev ædt af en isbjørn, eller når ens forskning giver gode resultater. Er man interesseret i steder som Cape Hay, Coburg Island, Gannet Clusters og Funk Island – i alkefugle og i rejser i den arktiske natur – kan bogen varmt anbefales.

Peter Lyngs

